Varusmiesliiton lausunto Valtiovarainvaliokunnan Hallinto- ja turvallisuusjaostolle Valtioneuvoston puolustusselonteosta, VNS 9/2024 vp

Varusmiesliitto kiittää mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston puolustusselonteosta. Keskitymme lausunnossamme pyynnön mukaisesti tarkastelemaan selontekoa erityisesti taloudellisesta näkökulmasta.

Jokainen suomalainen tietää, että maamme kansallinen puolustuskyky perustuu vahvasti yleiseen asevelvollisuuteen. Puolustuskykymme uskottavuus nojaa sekä reserviläisiin että ja varusmiehiin, ja maanpuolustustahto rakentuukin erityisesti asevelvollisuuden aikana. Tämän vuoksi näemmekin, että erityisesti varusmiesten palvelusmotivaatio sekä henkinen ja fyysinen hyvinvointi ovatkin avainasemassa puolustuskykymme kannalta.

Kuitenkin näistä ohittamattomista faktoista huolimatta on Varusmiesliiton mielipide, että Puolustusvoimat ei ole viime vuosina panostanut tarpeeksi edellämainittuihin asioihin. Vaikka tietyillä osa-alueilla parannuksia onkin tapahtunut, ja maanpuolustustahto on korkealla, Varusmiesliitto haluaa nostaa esiin kaksi osa-aluetta, jotka vaativat erityistä huomiota puolustusministeriön suunnitellessa sen investointeja tulevan kymmenen vuoden ajalle.

1) SITOUTUMINEN VARUSMIESTEN TOIMEENTULON TAKAAMISEEN SÄÄDÄNTÖTASOLLA

Selonteossa tunnistetaan ansiokkaasti tarve korottaa varusmiesten päivärahaa johtuen elinkustannusten kasvusta myös tulevaisuudessa, ja alleviivataan tarvetta varata rahaa asevelvollisten taloudellisten etuuksien korottamiseen. Selonteon kohta 4.4 tai 4.8 ei kuitenkaan anna selvää suunnitelmaa korotusten aikataulusta tai suuruusluokasta. Tämä todennäköisesti tarkoittaakin, että suunnitelluille korotuksille ei ole asetettu selvää aikataulua.

Päivärahan korotuksissa onkin huomioitava, että sen indeksitarkistukset eivät perustu lakiin tai asetukseen, jonka vuoksi päivärahan korotuksia on tehty epäjohdonmukaisesti eivätkä ne ole kohdistuneet tasaveroisesti kaikkiin palvelusaikoihin. Vertailukohtana suurin osa Kelan maksamista etuuksista tarkastetaankin vuosittain suhteessa elinkustannuksia kuvaavaan kansaneläkeindeksiin.

Vaikka varusmiehille voidaankin maksaa sotilasavustusta tulonlähde avustuksen rajoittuessa vain palvelusaikaisiin välttämättömiin menoihin. Konkreettisena esimerkkinä päivärahan riittämättömästä tasosta liiton tietojen mukaan yhä useampi varusmies joutuu säästämään palvelustaan varten, jotta he pystyvät kattamaan palveluksen alkamista edeltävät ja välittömästi sen päättymisen jälkeiset kulut, joita sotilasavustus ei kata. Varusmiehen ei tulisi joutua ottamaan lainaa tai tekemään työtä palvelusaikanaan, vaan pystyttävä keskittymään maansa maanpuolustusvelvollisuutensa hoitamiseen.

Tämän vuoksi suunnitelman puute voisikin pahimmillaan johtaa samanlaiseen tilanteeseen kuin vuosien 1998-2006 ja 2013-2023 välillä, jolloin kaikkien palvelusaikojen päivärahan indeksitarkistukset olivat käytännössä jäissä ja korotukset luonteeltaan summittaisia. Päivärahan matala taso onkin omiaan syömään palvelusmotivaatiota ajassa, jossa yhä useamman tulisi suorittaa varusmiespalvelus puolustuskykymme varmistamiseksi.

Varusmiesliitto esittääkin Hallinto- ja turvallisuusjaoston jäsenille pitkäjänteistä sitoutumista varusmiesten etuuksien tason riittävyyden turvaamiseen. Tämä voitaisiinkin saavuttaa esimerkiksi sitomalla päivärahojen suuruus kansaneläkeindeksiin Puolustusministeriön asetuksella, jolloin niiden suuruus tarkastettaisiinkin indeksiä vasten vuosittain.

2) VARUSMIESTEN TERVEYDENHUOLLON TURVAAMINEN

Varusmiesliitto huomioi, että selonteosta puuttuu selvä sitoutuminen asevelvollisten palvelusolojen ja erityisesti terveydenhuollon kehittämiseen. Sotilaslääketieteen keskus kärsii samoista ongelmista kuin laajempi julkinen terveydenhuolto, ja varuskuntien terveysasemilla onkin hankaluuksia vastata esimerkiksi epidemioiden luomaan lisääntyneeseen palveluntarpeeseen. Tämän vuoksi sotilaslääketieteen keskus onkin lisäresursoinnin tarpeessa, jotta se kykenee varmistamaan, että varusmiesten palvelusaikaiset ongelmat eivät pahene valtionkonttoria ja julkista terveydenhuoltoa kuormittaviksi ongelmiksi.

Erityinen puute asevelvollisten terveydenhuollossa on kuitenkin mielenterveyden erikoissairaanhoidon puuttuminen sotilaslääketieteen palvelutarjonnan piiristä. Puolustusvoimien mukaan jopa 57% kaikista palveluksen aikaisista keskeytyksistä johtuu mielenterveyden häiriöistä.

Tämä reflektoikin koko yhteiskunnan laajempia nuorten mielenterveyteen liittyviä haasteita, ja Puolustusvoimien tulisikin kiinnittää niihin erityistä huomiota. Vaikka Puolustusvoimat ei voi hoitaa koko yhteiskunnan ongelmia, olisi kuitenkin resursoimalla mielenterveyden alan erikoissairaanhoitoa mahdollista vähentää palveluksen keskeyttämisiä ja tarjota varusmiehille mahdollisuuksia saada haasteistaan huolimatta palvelus suoritettua. Tämän vuoksi varuskunnissa tulisikin olla vähintään yksi koulutettu mielenterveyden ammattilainen, jonka luokse varusmiehet pääsevät kohtuullisessa ajassa, tai varusmiehille on taattava ohituskaista mielenterveyspalveluihin: **Varusmiesten mielenterveys ei voi jäädä yksinomaan kuraattoreiden ja sotilaspastorien varaan.**

Varusmiesliitto esittääkin Hallinto- ja turvallisuusjaoston jäsenille sitoutumista Sotilaslääketieteen Keskuksen resursoinnin lisäämiseen varusmiesten terveydenhuollon tason turvaamiseksi, sekä mielenterveyden ammattilaisten palkkaamiseksi varuskuntien terveysasemille. Edeltä mainitut toimet vähentäisivätkin merkittävästi keskeytyksiä, ja varmistaisivat sen, etteivät palvelusaikaiset terveysongelmat siirry laajemman yhteiskunnan taakaksi.

Mats Uotila
Puheenjohtaja
Varusmiesliitto
elina.riutta@varusmiesliitto.fi
+358 41 3138967

Akseli Mäenpää
Pääsihteeri
Varusmiesliitto
akseli.maenpaa@varusmiesliitto.fi
+358 41 3139618